

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Radicale democratie: Pieter Vreede (1750-1837) en de Nederlandse Revolutie

Alkemade, D.G.A.

Citation

Alkemade, D. G. A. (2025, June 18). *Radicale democratie: Pieter Vreede (1750-1837) en de Nederlandse Revolutie*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4249699>

Version: Publisher's Version
License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4249699>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

***Radicale democratie
Pieter Vreede (1750-1837)
en de Nederlandse revolutie***

Proefschrift

ter verkrijging van

de graad van doctor aan de Universiteit Leiden,

op gezag van rector magnificus prof.dr.ir. H. Bijl,

volgens besluit van het college voor promoties

te verdedigen op woensdag 18 juni 2025

klokke 11:30 uur

door

Dirk Gerard Andries Alkemade

geboren te Groesbeek

in 1988.

Promotores

Prof.dr. Henk te Velde, Universiteit Leiden
Dr. Joris Oddens, Huygens ING Amsterdam

Leescommissie

Prof.dr. Judith Pollmann (secretaris)
Prof.dr. Rick Honings
Dr. Diederik Smit
Prof.dr. Beatrice de Graaf, Universiteit Utrecht
Em.prof.dr. Wyger Velema, Universiteit van Amsterdam

Promotiecommissie

Prof.dr. Joost Rosendaal, Radboud Universiteit Nijmegen

RADICALE DEMOCRATIE

Dirk Alkemade

**RADICALE
DEMOCRATIE**
Pieter Vreede
(1750-1837) EN DE
NEDERLANDSE
REVOLUTIE

Boom – Amsterdam

Deze uitgave is tot stand gekomen met steun van de Stichting Daendels, de J.E. Jurriaanse Stichting, de M.A.O.C. Gravin van Bylandt Stichting, Studiefonds Ketel, de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde, de Thijssen-Schoute Stichting, het Professor Van Winter Fonds, the Fulbright Program, de Stichting Jacob Campo Weyerman, het Hendrik Muller's Vaderlandsch Fonds, Stichting Brabants Heem en Stichting Fonds voor de Geld- en Effectenhandel.

Afbeelding omslag: Het verbranden van de vrijheidsboom te Breda, 1793 en portret van Pieter Vreede, beide door Reinier Vinkeles. Rijksmuseum Amsterdam.

Ontwerp omslag en binnenwerk: Mijke Wondergem

Verzorging binnenwerk: Peter Tychon

Auteursfoto: Universiteit Leiden

© 2025 Dirk Alkemade en Boom uitgevers Amsterdam

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Auteursrecht ten aanzien van tekst- en datamining en machinelearning is nadrukkelijk voorbehouden. Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl.

No part of this publication may be reproduced in the context of text and data mining for any other purpose which is not expressly permitted by law without the written permission of the publisher.

ISBN 978 90 2447 244 4

NUR 681

www.boom.nl

Inhoud

Inleiding 9

I — DE LEIDSE JAREN (1750-1787)

1 Verval en Verlichting (1750-1780) 35

Politieke spanningen in de Republiek 36

Een Leidse familie in greinen 40

De wellust der gezelligheid: genootschappelijkheid 49

Tussen engagement en politiek 59

Verlichte vrienden 62

2 Wee Willem! Wee uw stam! Stadhouder onder vuur (1780-1782) 67

Stadhouder in het nauw 68

Literaire karaktermoord 73

Maskers en mystificatie 84

3 Verenigd en verdeeld: patriotse strijd in Leiden (1780-1784) 89

De oprichting van het Leidse vrijkorps 90

Politisering van de publieke ruimte 100

4 Een volksregering bij representatie: politieke ideeën 109

Oude en nieuwe rechten 110

Waermond en Vryhart: een gesprek over de vrijheid 115

Republikeinse democratie in een stedelijke context 124

5 Alle moderatie is maar knoeiwerk: revolutie (1785-1787) 135

De Hollandse Vergadering van Gewapende Burgerkorpsen 139

Machtsuitbreiding, onderhandelingen en escalatie 149

Oorlog en Vrede 157

Op pad met het Vliegend Legertje 162

Contrarevolutie 169

II — DE BRABANTSE JAREN (1787-1796)

6 Contrarevolutie en ballingschap (1790-1794) 175

Vlucht, contrarevolutie en vervolging 176

Vestiging in Lier 180

Een Hollandse fabrikant in Tilburg 187

Nieuwe vrienden 192

7 Revolutie in Brabant: de geboorte van een provincie (1794-1795) 197

De strijd om Staats-Brabant 198

De ontmanteling van het ancien régime in Tilburg 207

De geboorte van Bataafs-Brabant 212

Aan het werk in het Versailles van Brabant 221

8 Wij willen een ware vaderlander! Een ontspoorde kiesvergadering in januari 1796 227

De politiek van de volkssociëteiten 228

De ontspoorde kiesvergadering 233

III — DE BATAAFSE JAREN (1796-1798)

9 Een partij cordate mannen? Partijstrijd in de Nationale Vergadering (1796) 247

Een verderfelijk systeem 248

De strijd voor de eenheid 252

Een dik boek: het *Plan van Constitutie* 261

10 Heilzame onrust! Strijd voor republikeinse democratie (1797) 267

Volksinvloed onder vuur 267

Rechtvaardigheid en mensenliefde: discussies over de slavernij 283

Een meeslepend redenaar 290

Verkiezingen en referendum 296

11 Radicalen aan de macht: het revolutiejaar 1798 307

De weg naar de staatsgreep 309

Adieu aristocraten! De staatsgreep van 22 januari 1798 318

Reorganisatie en zuivering 332

Wat is een schrikbewind? 341

IV — DE LATE JAREN (1799-1837) EN ERFENIS

12 Een republikein in een koninkrijk? (1787-1837) 363

Tegenomwentelingen 364

De vlucht naar de literatuur: historische toneelstukken en zeden-
kundige romans 369

Nieuwe pogingen tot verheffing uit het economisch verval 378

Schrijven of zwijgen 386

13 Epiloog: een erflater zonder erfgenamen 397

Conclusie 407

Woord van dank 423

Bijlagen 425

Overzicht van de Vergaderingen van Gewapende Burgerkorpsen 425

Werken van Pieter Vreede 427

Bronnen en literatuur 435

Noten 481

Illustratieverantwoording 537

Namenregister 538

Qu'est-ce qu'un homme révolté? Un homme qui dit non. Mais s'il refuse, il ne renonce pas: c'est aussi un homme qui dit oui, dès son premier mouvement.

Albert Camus

We have it in our power to begin the world over again.

Thomas Paine

People have the power to redeem the work of fools.

Patti Smith